

8e JAARGANG
NUMMER 10
NOVEMBER 1972

DAAD EN GEDACHTE

**orgaan gewijd aan de problemen
van de zelfstandige arbeidersstrijd**

DAAD EN GEDACHTTE

BIJ ELKE BIJZONDERE HANDELING GAAT
HET DENKEN AAN HET DOEN VOORAF.
BIJ HET HANDELEN VAN KLASSEN OF
MASSA'S BLIJKT DE BETEKENIS VAN
HET HANDELEN PAS ACHTERAF. HIER
GAAT DE DAAD VOORAF AAN HET BE-
GRIP.

organen gewijfd aan de problemen
van de zelfstandige arbeidzaamheid

DAAD EN GEDACHTE

Orgaan gewijd aan de problemen
van de zelfstandige arbeidersstrijd

GEEN VASTE ABONNEMENTSPRIJS

De uitgave zal worden bekostigd uit **VRIJWILLIGE** bijdragen

Red. en adm.: Corn. Outshoornstraat 1', Amsterdam - W

Postgiro 307695

D E S M A K E L O O S H E I D T E N
T O P G E D R E V E N

DOOR wat voor soort van "cultuur" kenmerkt zich die vorm van staatskapitalisme, die zich met het etiket "socialisme" heeft getooid? Wie het antwoord op die vraag wil weten, richte zijn schreden naar het centrale kerkhof Friedrichsfelde in Oost-Berlijn. Dáár, tussen hoog opgaand geboomte en prachtige rhododendrons, bevindt zich de plek, waar de regering van de Duitse Demokratische Republiek politieke munt slaat uit de stoffelijke resten van gestorvenen. Smakelozer lijkenschennis dan hier gepleegd wordt is nauwelijks denkbaar.

In een aparte hoek van de begraafplaats, door een massieve, ronde muur van de rest van de dodenakker afgescheiden, is een groot aantal bekende figuren uit de Duitse arbeidersbeweging bijgezet. Velen die hier begraven liggen hebben hun leven lang gevochten tegen persoonsverering; velen die hier rusten hebben altijd aan eenvoud en soberheid de voorkeur gegeven boven roem en opschik; velen hunner hebben steeds de opvatting gehuldigd, dat men de mensen niet tot afgoden moest maken, doch dat men integendeel de afgoden én de goden diende te onttronen. Wat de Oostduitse bureaucratie voor hen gebouwd heeft, is een massapraalgraf, dat het karakter heeft van een "gewijde plaats", die men als het ware schoorvoetend zou dienen te betreden om hen kritiekloos te vereren op een wijze, waarmee de bewuste doden, zo zij nog in leven waren, onbarmhartig de spot zouden hebben gedreven, althans sommigen van hen.

De massieve muur is precies gebouwd in de vorm van een reusachtige halve cirkel. In het middelpunt daarvan staat een kolossale porfieren steen. Daar omheen strekt zich een kleine cirkel van gekleurde klinkers uit. Die kleinere cirkel vormt als het ware het heiligste deel van het heiligdom. Binnen die kleine cirkel aan de voet van de steen bevinden zich de graven van diegenen, die tot de belangrijkste doden in dit mausoleum worden gerekend. Want in de D.D.R. houdt de hiërarchie met de dood niet op. Wie aan het "socialistisch" firmament - in de ogen der machthebbers dan - wat minder helder heeft geschitterd is op een wat grotere afstand van het brok porfier ter aarde besteld. En eigenlijk is niet eens de "schittering" maatgevend, maar de bruikbaarheid van de bewuste dode voor het huidige regime.

Op het hoge brok porfier staat een tekst in gouden letters. "De doden manen ons", leest men. Brutaler kon het al niet, wanneer men zich er rekenschap van geeft, dat enkele der bewuste doden voortdurend gemaand hebben, dat het socialisme iets totaal anders is dan er door het gespuis van de D.D.R. onder wordt verstaan.

De belangrijkste dode in het massapraalgraf van Friedrichsfelde is Rosa Luxemburg, die nimmer moede werd opvattingen te verkondigen, die lijnrecht staan tegenover die, welke officieel in de D.D.R. worden aangehangen. Haar nagedachtenis wordt op Friedrichsfelde niet in ere gehouden maar besmeurd. De grafsteen links van haar (als men vóór de steen staat) dekt Karl Liebknecht, de onvermoeide strijder tegen het Pruisische militarisme, die wel nooit vermoed zal hebben, dat zijn laatste rustplaats nog eens een soort van bedevaartsoord zou worden in een staat die zijn soldaten in dezelfde Pruisische paraplas laat marcheren die hem zulk 'n gruwel was. Aan de andere kant van Rosa ligt Wilhelm Pieck, een tweede of derde-rangsfiguur, die het in de K.P.D. tot groot aanzien bracht. Hij werd, in dezelfde januarinacht van 1919 dat Karl en Rosa werden vermoord tegelijk met hen gearresteerd. Het feit dat hij toen aan hun lot ontsnapte is later een reden geweest om ernstige twijfels uit te spreken over de rol, die hij in de affaire mogelijk kon hebben gespeeld. Bewezen is er niets, onderzocht nog minder.

In de ringvormige muur aan de rand van het praalgraf werden de urnen met de as van vele anderen geplaatst. Wie er langs wandelt ziet de namen en constateert dat Rosa Luxemburg en Karl Liebknecht in hetzelfde praalgraf rusten als diverse geheide reformisten in de rijen der sociaaldemocratie, reformisten, die zij uit alle macht bestreden hebben en die op hun beurt weer hen bestreden en pas verlicht adem haalden toen zij, onder hun mede-verantwoordelijkheid, waren omgebracht. Singer, Auer, Legien en Molkenbuhr zijn hier bijgezet, aan wie de strijd van de massa evenveel schrik inboezemde als zij Karl en Rosa vreugde bracht en kracht schonk om vol te houden. Maar wat kan dat alles de machthebbers der D.D.R. schelen? Het is hun er geenszins om te doen de gedachten en opvattingen der hier begravenen levend te houden. Niet te hunner ere is in wezen het protserige praalgraf ingericht, maar tot meerdere glorie van de door de D.D.R.-bonzen gegrondveste staat. Het moet - en zo wordt het ook openlijk verkondigd - de indruk wekken, dat zij die er rusten droomden van die maatschappij-toestand die thans in Oostduitsland bestaat. Wat in werkelijkheid niets anders is dan een weerzinwekkende leugen!

=====

VERANTWOORDING VAN DE VOOR "DAAD EN GEDACHTE"

BINNENGEKOMEN GELDELIJKE BIJDRAGEN.

(3e kwartaal 1972)

C.H. te A. f. 20.-; G.A. de P. te B. f. 30.-; J.H.V. te A. f. 6.-; C.v.d.B. te A. f. 5.-; C.J.B. sr. te A. f. 31,50; C.A.R. te R. f. 10.-; D.v.A. te G. f. 12.-; N.N. f. 15.-; H.R. te S. f. 2,50; B.v.B. te M. f. 15.-; T. de J. te A. f. 2,50.
Totaal f. 149,50.

=====

D E A R B E I D E R S D O E N W A T

D E B O N D E N M O E T E N L A T E N

"ALS WE maandag nog niets bereikt hebben, zullen we tot actie overgaan!" Dat verklaarde een bestuurder op vrijdagmiddag 25 augustus tot enkele duizenden Amsterdamse havenarbeiders, die bijeen waren in de kantine van de KNSM. Het klonk nogal vreemd, want op het moment dat de bewuste bestuurder deze woorden sprak, waren de havenarbeiders zélf al in actie en wel reeds gedurende twee dagen. En de vakbonden hadden tot hun strijd tot op dat tijdstip nog maar één enkele "bijdrage" geleverd: zij hadden in Rotterdam pamfletten doen verspreiden, waarin de Rotterdamse havenwerkers werden opgeroepen om zich n i e t met de stakers in de hoofdstad solidair te verklaren.

Overigens was enige activiteit van de bondsbesturen op maandag 28 augustus al niet meer nodig. Want nog op de avond van diezelfde 25ste augustus capituleerden de Amsterdamse ondernemers volledig voor de stakers.

De bemiddeling van "wijze mannen" en de ultimatus der vervoersbonden hadden op die ondernemers maar weinig indruk gemaakt. Ze hielden hardnekkig vast aan de poging om loonverschillen te creëren ten koste van de Amsterdamse havenarbeiders. Toen deze echter een "wilde" staking begonnen, beseften de patroons, dat ze op serieuze tegenstand gestoten waren. Na 48 uur waren ze genoodzaakt toe te geven en daarbij waren ze ook nog gedwongen om de stakingsuren door te betalen.

Toen wij in het begin van dit jaar een beschouwing wijdden aan de "wilde" metaalstakingen en het onvermogen, dat de Industriebond NVV aan de dag legde na de gerechtelijke uitspraak van mr. Stheeman, gaven we het bewuste artikel de titel: "Wat de vakbonden niet kunnen, dat kunnen de arbeiders wél". Het feit dat we met dat opschrift tot uitdrukking brachten, deed zich ook voor bij het jongste conflict in de Amsterdamse haven. Welbeschouwd zou die titel van toen ook boven dit opstel hebben kunnen prijken.

Twee maanden lang beschouwde de Scheepvaartvereniging Noord - en niet zonder geldige reden uiteraard - de vakbeweging en haar zogenaamde dreigementen als "papierenen tijgers". De "wilde" aktie der arbeiders maakte duidelijk, dat het deze keer niet met veel tam-tam en weinig échte aktie zou aflopen.

Vermoedelijk hebben de werkgevers mede eieren voor hun geld gekozen onder de druk van minister Boersma van sociale zaken. Hij zag zijn plannen voor een "sociaal contract" in groot gevaar komen. Ook vreesde hij ongetwijfeld een stakingsbeweging zoals in 1970, toen de havens, de metaalnijverheid en tal van andere bedrijven te maken kregen met de "400-gulden-akties". Daarom verzette de minister zich heftig tegen de tussenoplossing van een uitkering ineens. Stellig heeft ook de angst voor het spook van de grote Rotterdamse havenstaking de bonden er toe gebracht om meteen maar alles te doen wat een overslaan van de aktie naar de Rotterdamse haven mogelijk zou kunnen voorkomen.

Inmiddels verkeerden de vakbondsleiders in een bijzonder moeilijke positie. Al bij de afsluiting van de c.a.o. in januari ondervonden zij verzet van de kant van de arbeiders. Dat uitte zich in enkele stakingen in Amsterdam. Het bleek ook hieruit dat een heel grote minderheid van de bondsleden de c.a.o. per referendum afwees. Dat zal voor hen wel de reden zijn geweest om omstreeks 1 juli sterk aan te dringen op een tussentijdse loonsverhoging. Maar vanzelfsprekend - de situatie is bekend genoeg sedert 'n heel lange reeks van jaren - konden en wilden zij geen staking proklameren zo lang de c.a.o. nog liep. Tussen twee vuren zittend, van nature er naar strevend het spel rond de loonvorming mee te spelen overeenkom-

stig hun eigenlijke functie, maar ook, terwille van die functie, er op bedacht de arbeiders aan het lijntje te houden, probeerden zij het overleg zo lang mogelijk op gang te houden.

Zoals gezegd, toen de arbeiders deden wat de bonden niet konden doen, capituleerde het ondernemersdom. Daarbij lieten de werkgevers het ditmaal wel uit hun hoofd om met processen en korte gedingen te dreigen. De jongste ervaring van hun collega's in de metaal had hen wel doen inzien, dat dit geneesmiddel erger is dan de kwaal van een nimmer al te serieuze vakbondsstaking.

Maar tot een vakbondsstaking is het niet eens gekomen, doordat de arbeiders via zelfstandig optreden het pleit in minder dan geen tijd wisten te winnen. Door 't hoofd in de schoot te leggen hielden de werkgevers hun vrienden van de vakbeweging buiten schot. De gebeurtenissen van september 1970 - toen de vervoersbonden zich voor hun eigen leden moesten verschansen, herhaalden zich daardoor niet.

=====

OVER DE ZOGENAAMDE BAADER - MEINHOF GROEP

OVER DE z.g. Baader-Meinhofgroep hebben wij zorgvuldig gezwegen, zolang een huilende kapitalistische pers zich opwond, dat de leden daarvan - en dan met name het tweetal waaraan de groep haar bijnaam dankt - nog niet achter de tralies zaten; zolang 't politieapparaat van Herr Bundeskanzler Brandt een meedogenloze klopjacht hield. Iedere kritiek op theorie en praktijk van de "Rote Armee Fraktion", zoals de officiële naam luidt, zou koren op de molen van Springer of de klabakken zijn geweest. Wij hebben er niet de minste lust toe dat soort spitsbroeders ook maar enigszins in de valse kaart te spelen.

Dát het kat-en-muis-spelletje met valse kaarten geschiedde, dat staat voor ons als een paal boven water vast. Ook dat het emotioneel gespeeld werd, dat wil zeggen met een beroep op het bezitsinstinkt, het autoriteitsgeloof, de kleinburgerlijke angst en bekrompen fatsoensnormen. De bekende schrijver Heinrich Böll is niet voor niets in verzet gekomen tegen de sfeer van massa-hysterie, die - van boven af zorgvuldig aangekweekt - zich hoe langer hoe meer van brede lagen der burgerlijke bevolking in de Bundesrepubliek meester begon te maken. Dat die sfeer er was, dat werd overduidelijk bewezen door het feit, dat de massa-hysterie zich onmiddellijk tegen hém keerde.

Wat de valse kaarten betreft: ze waren zó plomp vervaardigd, dat het geen enkele moeite kostte om ze van echte te onderscheiden. Wij beschikken over voldoende feitenmateriaal - compleet met situatietekeningen - om de bewering van de Bundespolizei, dat Georg von Rauch bij een vuurgevecht gedood werd, op het moment dat hij zich gewapenderhand tegen de "handhavers van de orde" wilde keren, op zijn allerzachtst uitgedrukt ernstig in twijfel te trekken. Wij hadden de publikaties der "Rote Armee Fraktion" al wekenlang voor ons op tafel liggen op het moment, dat het Polizeipresidium in Bonn het nuttig oordeelde, daaruit het een en ander voor te lezen aan op sensatie beluste journalisten. Wat in de kranten verscheen, was, tot en met de uiterlijke beschrijving van het bewuste vlugschrift, zó duidelijk een vervalsing, dat daaruit onmiddellijk te concluderen viel, uit wat voor bron de correspondenten hadden geput en dat óók kon worden geconcludeerd, dat de correspondenten in kwestie de door hen beschreven brochure zelfs nimmer in de hand hadden gehad. Dat is dan hun enige, wel povere, excuus voor het feit, dat

zij een citaat van Saint-Just, in het boekje duidelijk als citaat aangegeven, aan de "Rote Armee Fraktion" in de mond legden. En op die wijze zouden we gemakkelijk door kunnen gaan. Maar daarom is 't ons niet begonnen. Het is niet bijzonder origineel, noch bijzonder noodzakelijk om de methodes van de politie te ontmaskeren. Ze zijn genoegzaam bekend.

Waarom het ons te doen is, dat is de theorie en de praktijk van de "Rote Armee Fraktion". Noch voor de een, noch voor de ander hebben wij ook maar één goed woord over. Dat vloeit niet daaruit voort, dat wij tegen het geweld als zodanig zouden zijn. "Het geweld als zodanig", vinden wij een verkeerd begrip. Er is geweld dat wij verafschuwen, er is geweld, dat wij voor onvermijdelijk houden; er is ook nog zoiets als klassegeweld en individueel geweld; er is geweld, dat zich tegen de klassetegenstander keert en er is geweld, dat onschuldigen treft. Er is de spontane uitbarsting, gelijk die van de getergde matrozen op de pantserkruiser "Potemkin"; er is de zinloze moord op de een of andere onbeduidende minister, van wie tevoren vaststaat, dat hij de kapitalistische orde - was het maar waar - niet mee in zijn graf zal nemen.

In ieder geval zijn wij tegen het geweld van de "Rote Armee Fraktion", omdat wij 't voor volkomen zinloos houden en omdat wij de opvatting die er achter schuilt gaat geheel onjuist achten. Het is géén gedachte, die kenmerkend is voor de Baader-Meinhofgroep. Het is een gedachte, die wij altijd al hebben bestreden, maar waaruit Andreas Baader en Ulrike Meinhof uiterste konsekwenties hebben getrokken. Het is in wezen een gedachte, die men - zij het in onschuldiger vorm - aantreft bij al dat soort groepen, die een verandering van de bestaande maatschappij niet van de klassenstrijd van de arbeiders verwachten, maar van een kleine en uitgelezen dappere schare. Het is in wezen de theorie van de Gideonsbende, die er vast van overtuigd was, dat zij slechts zeven maal om de muren van Jericho behoefde te marcheren en vervolgens op de bazuin te blazen om de verdedigingswerken van die stad ineem te laten storten.

Het moderne kapitalisme is geen Jericho; de arbeiders zijn geen kinderen Mozes, die slechts op het teken wachten om uit Egypteland te gaan. Nog ervan afgezien, dat ook de kinderen Mozes niet door de zee getrokken zouden zijn, indien Mosche kneedbommen tussen hun schamele hutten had geworpen. Zo de theorie van de "Rote Armee Fraktion" een theorie is, in elk geval géén theorie die enig begrip opbrengt voor de kapitalistische ontwikkeling en die van de klassenstrijd. In elk geval ook geen theorie, die begrepen heeft, dat het er niet om gaat de proletarische doodgraven van het kapitalisme op te voeden of wakker te schudden.

De "Rote Armee Fraktion" gaat er niet van uit, dat de kapitalistische verhoudingen de strijd van de arbeidersklasse in het leven roepen en dat deze strijd, of de arbeiders zich daarvan nu wél of niet bewust zijn, een omwentelend karakter draagt. De "Rote Armee Fraktion" gaat - of ging - ervan uit, dat er "een omwenteling" diende te komen en dat de arbeiders van de noodzaak van die omwenteling doordrongen dienden te worden. Naar de opvattingen der "Rote Armee Fraktion" is het niet de omwentelende praktijk, die tot een bewustzijnsverandering zal voeren, maar omgekeerd een bewustzijnsverandering die een omwenteling teweeg zal brengen. Daarmee is dan nog niet eens alles gezegd, want er komt - als logisch gevolg van een dergelijke zienswijze - nog bij, dat voor degene die 't zo ziet, de bewustzijnsverandering, die dan zogenaamd vooraf zou moeten gaan, van buitenaf bewerkstelligd zou moeten worden. Een unieke gebeurtenis, die niet alleen in strijd is met de gehele geschiedenis der maatschappelijke ontwikkeling, maar ook totaal geen rekening houdt met de wijze, waarop "het bewustzijn" functioneert. De "Rote Armee Fraktion" redeneert, alsof het bewustzijn volkomen los staat van de werkelijkheid, dat wil zeggen van de menselijke werkzaamheid, van de menselijke praktijk. Kortom:

de filosofie van de Baader-Meinhofgroep is een idealistische filosofie, waarbij de werkelijke samenhang tussen denken en doen, bewustzijn en praktijk precies op de kop gezet wordt. Het behoort tot de gevaarlijke illusies van een dergelijke filosofie, dat zij die aldus denken, dat zij die in hun hoofd de werkelijkheid ondersteboven hebben gekeerd, zich vervolgens geroepen en in staat achten ook de werkelijkheid buiten hun hoofd op haar kop te zetten.

Als wij een dergelijke filosofie gevaarlijk noemen, dan niet voor de bestaande maatschappij. De Baader-Meinhofgroep heeft wél de rust van de burgerman bedreigd, maar geen moment zijn bestaande orde. Gevaarlijk is een dergelijke theorie alleen maar voor de arbeidersklasse, omdat zij bijdraagt tot een versterking van de traditionele illusies, die haar praktijk belemmeren of vertragen en derhalve bijdraagt tot een vertraging van haar omwentelende praktijk. De filosofie van de Baader-Meinhofgroep is niets anders dan een speciale vorm van de algemene voorhoede-filosofie, de opvatting, dat niet de arbeidersklasse zélf haar eigen strijd voert en zélf de wegen kiest die zij bewandelen wil en moet, maar dat de een of andere "voorhoede" dat wel voor haar zal doen.

Naast dat algemene grondpatroon, dat de Baader-Meinhofgroep met alle "voorhoede"-groepen gemeen heeft, komen een paar bijzonderheden, die haar nader kenmerken. De Baader-Meinhofgroep ziet de strijd tegen de kapitalistische verhoudingen niet als een strijd, die in de kapitalistische bedrijven wordt gevoerd, maar als een soort van militaire operatie, als een "slag tegen de politie", die gewapenderhand in de straten wordt uitgevochten. Sterker nog, zij leefde in de illusie, dat met die "slag tegen de klabakken" slechts een begin behoefde te worden gemaakt om de proletarische "achterhoede" op de been en in het gevecht te brengen. De Baader-Meinhofgroep mocht op het eerste gezicht van bij roofovervallen buitgemaakte Marken leven, zij leefde toch in de allereerste plaats van een soort van "revolutie-romantiek". Dat op romantische dromen een ontzuenderend ontwaken zou volgen stond bij voorbaat vast.

Hiermee is nog niet alles gezegd wat over de Baader-Meinhofgroep gezegd moet worden. Indien het juist is, dat niet het bewustzijn de verhoudingen bepaalt maar dat omgekeerd juist de verhoudingen het bewustzijn bepalen, dan kan de vraag worden gesteld aan wélke verhoudingen "het bewustzijn" van de Baader-Meinhofgroep dan wel moet worden toegeschreven. Ons antwoord luidt: aan de zeer speciale verhoudingen waarin in Duitsland bepaalde intellektuelengroepen verkeren. Wat die verhoudingen in de eerste plaats kenmerkt is, dat zij minder ver ontwikkeld zijn dan die in andere landen. In Groot-Brittannië, waar het zelfstandig optreden der proletarische klasse een omvang en een hoogte heeft bereikt, waarvan elders nog geen sprake is, is het bestaan van een soort van Baader-Meinhofgroep eenvoudig óndenikbaar. Weliswaar is ook de Duitse arbeidersklasse in het jongste verleden zelfstandig opgetreden - bijvoorbeeld vij de septemberstakingen van 1969 - maar dat geschiedde tot dusver toch nog maar geïsoleerd en in geen geval op een dergelijke schaal als in Engeland.

Wat het bewustzijn van de Baader-Meinhofgroep natuurlijk voorts kenmerkt, is het feit, dat het geenszins de werkelijkheid weerspiegelt, waarin de proletarische klasse zich geplaatst ziet. Het is niet de uitdrukking van háár tegenstelling tot het kapitaal, maar de uitdrukking van het onbehagen van een aantal intellektuelen. Dat is een verschil als tussen dag en nacht. De tegenstelling waarin bijvoorbeeld een arbeider tot het kapitalisme verkeert, bestaat ook dan wanneer diezelfde arbeider zich in 't kapitalisme zeer behaaglijk voelt; het onbehagen van de intellektueel is nog geen tegenstelling. De zich behaaglijk voelende arbeider wijdt zich soms met tegenzin aan zijn omwentelende praktijk en zonder enige geestdrift. De geestdrift en het fanatisme waarmee de Baader-Meinhofgroep

van haar kant zich aan de haar kenmerkende praktijk wijdde, maken deze nog niet tot een omwentelende praktijk. Dat is de kern van de zaak waar het hier om gaat.

=====

E E N A U T O B I O G R A F I E V A N

A L E X A N D R A K O L L O N T A I.

VOOR MEER dan twintig jaren stierf in Moskou in de ouderdom van 80 jaar mevrouw Alexandra Kollontai, die tot op hoge leeftijd eerst gezante, later ambassadrice van het Kremlin in Zweden was. Eerder bekleedde zij, in de tweede helft van de jaren '20, soortgelijke diplomatieke posten in Noorwegen en in Mexico. Met de simpele mededeling van haar overlijden verscheen haar naam nog éénmaal in de kranten, waarin men al zeer geruime tijd niets meer omtrent haar had kunnen lezen. Het was stil geworden rondom deze vrouw en voor dat stilzwijgen bestond een gegronde reden.

Zij werd als dochter van de Russische adel geboren, maar sloot zich als jong meisje al bij de Russische revolutionaire beweging aan. In het buitenland, waarheen ze zich begaf toen ze naar Siberië dreigde te worden verbannen, ontwikkelde ze zich tot 'n bekend spreekster en schrijfster. Ze werd in de eerste jaren van de Russische revolutie met de leiding van het volkscommissariaat voor sociale zaken belast. Dat nu was allemaal allerminst een aanbeveling in het Rusland van Stalin. Ieder die, zoals zij, deel had uitgemaakt van Lenins politiek bureau en van de eerste bolsjewistische regering, ieder die reeds in de emigratie met Lenin samenwerkte of contact onderhield, was daar een verdachte persoonlijkheid. Op de voorgrond placht dat soort niet te treden. Niet van de kranten trok het doorgaans de aandacht, maar van Stalins geheime politie.

Alexandra Kollontai behoorde tot de zéér weinigen uit deze groep, die een natuurlijke dood gestorven zijn. Dat zij zich tot aan het einde van haar leven als diplomatiek vertegenwoordigster heeft kunnen handhaven - al was het dan niet in een land, dat tot de belangrijkste mogendheden kon worden gerekend - mocht des te opmerkelijker heten, omdat er een tijd was, dat zij tot het bolsjewistische regiem in felle oppositie stond. Alexandra Kollontai was een van de woordvoerders van de zich aldus noemende "Arbeidersoppositie", die zich begon te roeren toen de leiders van de Russische partij nog voor de opstand van Kroonstadt difinitief de weg naar het staatskapitalisme kozen, waarop zij overigens ook voor dat tijdstip al marcheerden. Van Alexandra Kollontai stamt het woord, dat Rusland "één groot tuchthuis" was geworden. Zij hanteerde haar pen om - als een van de allereersten - de opkomst ener nieuwe klasse te hekelen.

Naarmate die nieuwe klasse meer en meer het gezicht van het nieuwe Rusland bepaalde zag Alexandra Kollontai zich voor een keuze geplaatst: of wél zij zou het lot moeten delen dat later Trotski, Radek, Sinowjef en vele anderen beschoren bleek, of wél zij moest bukken onder Stalins juk. Zij koos het laatste en werd - ofschoon zij in haar kostbaar gemeubileerde ambassade woonde - tóch een gevangene in het grote Russische tuchthuis, al verbleef zij dan niet in de Ljoebanka-gevangenis of in Siberië.

De reden dat wij haar min of meer tragische geschiedenis hier zo lang na haar dood nog eens in herinnering roepen is gelegen in het feit, dat zeer onlangs bij

een Duitse uitgeverij haar "autobiografie" verschenen is. Dat wij het woord "autobiografie" tussen aanhalingstekens plaatsen is hierom, dat men zich daarbij vooral niet te veel moet voorstellen. Het gaat eigenlijk om een wat langer opstel, dat bestemd was om te worden opgenomen in 'n verzamelband. Die werd in 1926 uitgegeven door Elga Kern in München onder de titel "Leidende vrouwen van Europa". Wat het nu verschenen pocketboekje interessant maakt is, dat het geenszins een herdruk zonder meer is. Tussen de tekst zoals die in 1926 verscheen en tussen de tekst van nu zijn grote verschillen en niet voor niets wordt de huidige uitgave als de eerste complete aangekondigd.

Toen Alexandra Kollontai in 1926 haar levensherinneringen op papier zette, brak in Rusland net precies het Stalintijdperk aan. De kok, die zoals Lenin in zijn beroemd geworden testament opmerkte "scherpe spijzen klaar zou maken", was er in geslaagd zijn twee pottekijkers van de z.g. "Troika" - Sinowjef en kamenev - de keuken uit te werken. Voortaan zou hij alleen de lakens uitdelen, niet slechts in de keuken, maar in de hele "sowjetmoestuin". Daarmee was een toestand van onzekerheid geschapen, die de gezante, die juist op een nieuwe post in Mexico benoemd was, tot grote voorzichtigheid maande. Aan het verzoek van Elga Kern om een bijdrage voor haar verzamelwerk te leveren voldeed zij met de grotteste terughoudendheid. Toen de kenmerkende trekken van Stalins heerschappij zich bijzonder snel begonnen af te tekenen, achtte zij haar aanvankelijke terughoudendheid nog niet groot genoeg. Bij het lezen van de drukproeven bracht Alexandra Kollontai op het allerlaatste ogenblik nog een groot aantal correcties aan, een zó groot aantal, dat zij zowel Elga Kern als de drukkerij tot wanhoop moet hebben gebracht. In een brief van 26 juli 1926 biedt zij daarvoor Elga Kern haar verontschuldiging aan.

"U zult bij het zien van de drukproeven wel schrikken", schreef mevrouw Kollontai. "Het gaat om kolossale veranderingen. Maar onder de gegeven omstandigheden (ik ben immers een officieel persoon) is het absoluut niet anders mogelijk... alstublieft, deelt u mij terstond mee, dat u de correcties zult aanbrengen en bereid bent aan mijn wensen tegemoet te komen." Een fotocopie van deze brief is in het thans verschenen boekje opgenomen. Degene echter die de uitgave verzorgde heeft meer gedaan. Het is kennelijk zo geweest, dat de oorspronkelijke drukproeven waarop Alexandra Kollontai haar veranderingen aanbracht, bewaard zijn gebleven. Van een gedeelte daarvan is óók een foto tussen de tekst geplaatst. Bovendien is de huidige tekst de oorspronkelijke, de tekst van vóór de veranderingen dus. En in die tekst is héél nauwkeurig aangegeven, wat de schrijfster later geschrapt of gewijzigd heeft. Daardoor alleen al is 't boekje tot een interessant dokument geworden, een dokument, dat een helder licht werpt op de bekrompenheden en kinderachtigheden der stalinistische bureaucratie.

Wat voorts interessant is, is het feit, dat de onverkorte tekst duidelijk al zo behoedzaam was samengesteld, dat hij eigenlijk nauwelijks belangwekkend kan worden genoemd. Om het paradoxaal te zeggen: het belangrijke van dit levensbericht is zijn volslagen onbelangwekkendheid. Wie nooit iets anders van Alexandra Kollontai heeft gelezen dan dit autobiografische opstel, wie niet in staat was kennis te nemen bijvoorbeeld van de drie essays, die zij in 1930 onder de titel van "Wegen der liefde" publiceerde, wie haar brochure "De nieuwe moraal en de arbeidersklasse" niet gelezen heeft, noch kennis nam van haar geschrift over "De Arbeidersoppositie", is geneigd om haar voor een onbenullige vrouw te houden. Een antwoord op de vraag, waarom zij zich onder Stalins juk gebogen heeft, een antwoord op de vraag, waarom zij de opvattingen der Arbeidersoppositie niet is blijven verkondigen, zoekt men in de korte levensbeschrijving tevergeefs. Over de Arbeidersoppositie wordt - ook in de oorspronkelijke tekst - in alle toonaarden gezwegen.

Iring Fetscher, de uitgever, spreekt er wél over - en zelfs vrij uitvoerig -

in een na-woord. Feitelijk is het zo, dat wie niets van Alexandra Kollontai afweet, door háár verhaal nauwelijks wijzer wordt, van Fetscher daarentegen nog wel het een en ander verneemt. Bij elkaar is dat dan net zó veel, dat uit het gezegde en niet-gezegde de antwoorden op de zojuist geformuleerde vragen kunnen worden gegist. Ze komen - naar onze mening - hierop neer, dat Alexandra Kollontai naar haar diepste wezen lang niet zo dicht bij de Arbeidersoppositie heeft gestaan als in het westen wel eens gedacht is. Ze komt uit het bedroevend weinige, dat ze omtrent haar eigen persoon te vertellen heeft, tevoorschijn als een figuur uit de betere kringen, die uit sociale bewogenheid tot een voorvechtster voor de misdeelden is geworden. De sfeer die men uit haar levensbericht proeft is allerm minst die van de proletarische klassenstrijd (die in Rusland, en zeker in haar jeugd, ook niet aan de orde was), maar die van de progressieve, burgerlijk-intellectuele oppositie. En onwillekeurig wordt men herinnerd aan een uitspraak van een ánder lid van de Arbeidersoppositie, een zekere R. Korpelanski, die eens gezegd heeft, dat Alexandra Kollontai in haar denken vér van de arbeidersoppositie afstond of liever gezegd, vér afstond van de oppositie der arbeiders, wat, naar hij er aan toevoegde, op stukken na niet hetzelfde is.

Korpelanski heeft de "Arbeidersoppositie" verweten een groep van oppositionele leiders te zijn, die hun strijd leverden met andere leiders die aan het roer zaten. Als leiders, die heel anders optraden en handelden dan de massa, hebben zij, zo zegt hij, het hoofd in de schoot gelegd. Het merkwaardige van het boekje van Alexandra Kollontai is nu, dat dit uit haar woorden volledig acceptabel wordt, ook al wordt de kwestie in het geheel niet aangeroerd.

Er is nog een punt dat vermeld moet worden. Bij een deel van het west-europese publiek, dat minder in de strijd van de arbeiders geïnteresseerd is dan wel belust is op sensatie, geniet Alexandra Kollontai nog vagelijk bekendheid als een vrouw die vrij radicale opvattingen over de sexuele moraal verkondigde. Ook daarop gaat niet zijzelf, wél Iring Fetscher in. Hij betoogt in zijn nawoord terecht, dat die zogenaamd radicale opvattingen lang niet zo radicaal waren als er beweerd is. Hij licht dat standpunt ook nader toe. De "idealen" van Alexandra Kollontai gingen weliswaar het staatskapitalistische Rusland veel te ver, maar in werkelijkheid kunnen ze, aldus Fetscher, "vergeleken bij veel wat thans verkondigd wordt als recht kuis worden beschouwd". In één woord: wie levensbericht én nawoord uitgelezen heeft, ziet Alexandra Kollontai vóór zich als een radicaal-burgerlijke kampioen voor vrouwenemancipatie, een beeld, waarvan men achteraf moet toegeven, dat het precies past in het kader der Russische revolutionaire beweging. Alexandra Kollontai, zo luidt dan de conclusie, m o e s t wel vrede sluiten met het officiële Rusland van ná 1917, omdat zij zich op geen enkel moment van haar leven - figuurlijk dan - buiten de grenzen van juist dát (bolsjewistische) Rusland heeft bewogen.

De uitgever, die blijkbaar zijn voordeel heeft willen doen met de sensatie-zucht, heeft het boekje van Kollontai de titel gegeven van: "Autobiografie van een sexueel geëmancipeerde kommuniste". Dat riekt naar "onthullingen". Wie daarop vlaste, zal bij de lektuur bedrogen zijn uitgekomen. Alexandra Kollontai onthult niets en vertelt over haar sexuele belevenissen al net zo weinig als over haar politieke lotgevallen: niets!

=====

++++
De meeste lezers van "Daad en Gedachte" gireren uit zichzelf hun financiële bijdrage. Het is niet meer dan normaal. Maar waarom blijven bepaalde lezers toch altijd in gebreke? Iedereen weet toch, dat wij zonder inkomsten niet kunnen draaien.
++++

H E T V O O R B A R I G E F E E S T

ALLERWEGE heeft men - na de bezetting van het ENKA-bedrijf in Breda - in Nederland het "feest der herrijzenis" gevierd. De "herrijzenis", wel te verstaan, van de vakbeweging. De "Haagse Post" is er bij voorop gelopen. Dit weekblad heeft niet alleen de naam bedacht voor de "historische gebeurtenis" die het meende te ontwaren en die 't beschreef als "een mijlpaal in de sociale geschiedenis van Nederland", het wijdde aan die "mijlpaal" ook een speciale en zéér uitvoerige reportage. Maar ook "De Groene" liet zich niet onbetuigd. "We weten nu hoe een échte vakbond moet zijn" luidde de kop boven een verhaal van Bart Riezouw, dat gebaseerd was op een gesprek met de voorzitter van de Bredase afdeling Metaal van 't NVV. Deze twee klanken harmonieerden wonderwel met vele anderen die men beluisteren kon, nadat de directie van het AKZO-concern door de knieën was gegaan en verklaard had het opgestelde structuurplan, dat in een sluiting van de Bredase fabriek voorzag, volledig terug te nemen.

Er waren ook een paar "dissonanten". "Laten we", schreef Industriebond NVV-bestuurder Frans Drabbe in het bondsorgaan WIK van 11 oktober, "alsjeblijft met twee benen op de grond blijven staan... We staan pas aan het begin van een oplossing." Het was een vermaan tot nuchterheid dat hij liet horen en het was nog een tikkeltje meer ook, waarop we aanstonds nog nader zullen terugkomen. Een dergelijk vermaan, met woordelijk dezelfde raad betreffende de beste plaats voor de beide benen, was ook afkomstig van Industriebond-voorzitter Arie Groenevelt. In een gesprek met de sociaal-economische redactie van "Het Parool", gepubliceerd op woensdag 27 september, wilde hij "het succes van de werknemers van Enka in Breda en de enthousiaste verhalen van 'dat gaan we voortaan overal zo doen' tot redelijke proporties terugbrengen. Het succes bij ENKA-Breda, aldus Groenevelt, "betekent natuurlijk niet dat we een bezettingsactie zonder meer overal kunnen toepassen."

Groenevelt had óók een gesprek nog met een ander dagblad: de Nieuwe Rotterdamse Courant/Handelsblad. Tegenover NRC-redacteur M. Paumen verklaarde hij: "Wij als vakbond zijn er altijd van uitgegaan dat in de eerste plaats goed overleg tot overeenstemming moet leiden, maar dat men naar andere middelen moet grijpen als dat niet meer mogelijk blijkt te zijn."

Maar die nuchtere klanken gingen vrijwel geheel verloren in 't feestgedruis. Het leek er bepaald zo'n beetje op of de "Maatschappij-kritische vakbondsbestuurders" in de troosteloze woestijn van de vakbewegingspraktijk de een of andere slag bij El Alamein gewonnen hadden en of hun troetelking nu maar meteen ontsnapt was aan de inkapseling door staat en ondernemerdom.

Ir. Hans Wesenhagen, voorzitter van de raad van bestuur van de ENKA-Glanzstoffdivisie, en zijn directeur personeelszaken, mr. Don Sorgdrager, bekijken het een tikkeltje anders.

"Ik weet niet", heeft Wesenhagen tot twee medewerkers van "De Haagse Post" gezegd, "of die bezetting nu specifiek iets te maken heeft met onze verhouding tot de vakbonden... We hebben mekaar nodig, hoor!"

"Bovendien", aldus Sorgdrager in hetzelfde gesprek, "is het vaak zo dat de bonden om erger te voorkomen een actie overnemen." Even later: "... de vakbonden zijn niet onredelijk. Als je de eerste stap zet valt er te praten en zo is het dan ook gebeurd."

Wat alom als een "herrijzenis" wordt gevierd blijkt door de naastbetrokken vertegenwoordigers van het ondernemerdom - dat is wel duidelijk - niet als zodanig te worden ervaren. Maar de roes is er niet minder om geweest. Daarbij werd

druk geblazen op roze of rode toeters en sommige van de geproduceerde tonen waren kennelijk vals.

De "Haagse Post" bijvoorbeeld bericht éérst, dat "de Putsch van Breda" (de term is van de H.P.) de tweede grote bedrijfsbezetting in Nederland is na die van Werkspoor in 1969. In het volgend nummer wordt deze onjuiste mededeling gecorrigeerd. "De Putsch van Breda", heet het daar, "was niet de eerste bedrijfsbezetting zonder meer". Vervolgens wordt er op gewezen, dat aan de Wilton-arbeiders de eer toekomt de eerste bedrijfsbezetting - in Nederland dan - te hebben doorgevoerd in februari 1965. Maar jammer genoeg voor de "Haagse Post" is ook dat onjuist. Kort na de tweede wereldoorlog werd in de Zaanstreek de meelfabriek "Holland" geruime tijd bezet. Vóór de oorlog waren er eveneens al bedrijfsbezettingen hier te lande.

Dit soort onjuistheden echter zijn niet meer dan schoonheidsfoutjes. Heel iets anders is het, wanneer WIK (nummer van 27 september 1972) durft te beweren, dat er bij ENKA sprake was van een actie van onderop! Zo'n uitspraak is het begin van een uiterst gevaarlijke legende-vorming.

Als er één ding vast staat, dan wel dit, dat de bezetting van de ENKA-fabriek in Breda g é é n actie van onderop geweest is, maar integendeel een zeer zorgvuldig voorbereide actie van bovenaf, waarbij niets, maar dan ook letterlijk niets aan "het toeval" (lees: aan de arbeiders zelf!) werd overgelaten. De bewijzen liggen voor het opscheppen. Men behoeft slechts kennis te nemen van het van te voren door de bond opgestelde draaiboek, waaruit de H.P. (nummer van 27 september) uitvoerig heeft geciteerd of van de berichtgeving in WIK van dezelfde datum. Het is ook zeer nadrukkelijk erkend door vakbondsbestuurder Jaap Meynikman in een interview met de H.P., dat in het nummer van 4 oktober werd gepubliceerd. Hij spreekt daar over de bezetting van Werkspoor-Utrecht in 1969 en zegt, dat er tussen die bezetting en de bezetting van de ENKA in Breda een duidelijk onderscheid bestaat. In het geval van de ENKA ging het, aldus Meynikman, "om een onverwachte bezetting door een groep...", bij Werkspoor Utrecht daarentegen "ging het initiatief van de mensen zélf uit". Het verschil is zonder meer duidelijk. En juist dat verschil ook heeft tot "het feest der herrijzenis" de aanleiding gegeven. Omdat in het geval van de ENKA de bezetting niet van de arbeiders maar van de bond is uitgegaan wordt er van "een heroriëntering van de vakbeweging" gesproken, wat, zo de zaak ánders liggen zou, niet de minste zin zou hebben en nooit gebeurd zou zijn.

Is er echter inderdaad van een heroriëntatie van de vakbeweging sprake? De uitlatingen van Groenevelt maken het voor ons weinig aannemelijk. Als wij, de raad van Frans Drabbe opvolgend, met beide benen op de grond blijven, dan vragen wij ons af, wat men met die uitdrukking "de herrijzenis van de vakbeweging" nu eigenlijk precies bedoelt. Bedoelt men er mee, dat de van boven af doorgevoerde bezetting van het ENKA-bedrijf een symptoom is, dat de vakbeweging "opnieuw zal worden wat zij ooit in het verleden is geweest"? Als die vraag bevestigend wordt beantwoord, dan moeten wij opmerken, dat ó ó k in het grijze verleden de vakbeweging nooit iets anders was, dan een verkooporgaan van de arbeidskracht, dat als zodanig en op grond van die functie een onderdeel vormde van het kapitalistische systeem, opgebouwd volgens dezelfde (hierarchische) organisatiebeginselen, die ook de kapitalistische samenleving kenmerken en gehoorzaamend aan dezelfde ontwikkeling, die ook de kapitalistische maatschappij doormaakt.

Als Bart Riezouw schrijft (of liever: met instemming citeert), dat "we nu weten hoe een échte vakbond moet zijn", dan is dat voor ons de uitspraak van iemand die typisch niet met beide benen op de grond staat en wiens blik dientengevolge is vertroebeld. Wat met een dergelijke uitspraak bedoeld wordt is, dat de zegsman

meent te weten, hoe de vakbond er uit ziet, die hij zich wenst. Een "wetenschap", die naar ons oordeel berust op onjuiste waarneming en onjuiste interpretatie. Ons gaat het er niet om "hoe een é c h t e vakbond m o e t zijn", maar ons gaat het er om, hoe de w e r k e l i j k e vakbond é c h t i s ". Het één is totaal iets anders dan het ander. "Wat de vakbond moet zijn" is een wénsvoorstelling, een droom. Als droom is hij evenveel waard als bijvoorbeeld de droom wat het christendom zou moeten zijn, of bijvoorbeeld de droom van de president-directeur van de Erven de Wed. J. van Nelle N.V., die tegenover N.R.C.-redacteur P.J. Kat onlangs verklaarde, dat "er geen wezenlijke tegenstelling is tussen werkgevers en werknemers" (NRC/Handelsblad van 1 juli 1972). Ons lijkt het niet erg verstandig om dergelijke dromen serieus te nemen.

Geruime tijd geleden reeds - het was kort na de z.g. "radicale" uitlatingen van Mertens - hebben wij in "Daad en Gedachte" geconstateerd, dat de vakbeweging, om haar functie in het kapitalisme naar behoren te vervullen, de vakbondsmythe zou moeten oppoetsen. "De vakbeweging", schreven wij op een andere plaats, toen wij ons met de ontwikkeling van de vakbeweging in Engeland bezig hielden, "kan nu eenmaal aan het kapitaal géén slechtere dienst bewijzen dan deze, dat het aan het kapitaal te goede diensten bewijst." Dat klinkt paradoxaal. Er is dit mee bedoeld, dat een vakbeweging die teveel aan vertrouwen van de kant van de arbeiders heeft ingeboet en door de arbeiders als nutteloos wordt beschouwd, ook voor het ondernemersdom van geen enkel nut meer is. Op grond daarvan hebben wij toen de verwachting uitgesproken, dat de vakbeweging in de naaste toekomst nog wel véél radicaler zou doen dan op dat moment met Mertens bijvoorbeeld het geval was. Zo'n radicaler gedrag, zo betoogden wij, betekent niet, dat de vakbeweging wezenlijk zal veranderen en op zal houden een instrument van het kapitalisme te zijn. Integendeel, de vakbeweging zal een radicalisatie te zien geven, juist vanwege het feit dat zij een orgaan van het kapitalisme is! De noodzaak tot een dergelijke schijnradicalisme beschouwen wij als één van de oorzaken voor haar optreden in Breda.

Er valt - bijvoorbeeld bij aandachtige lezing van de door de H.P. gebrachte reportage over de ENKA-bezetting - ook nog wel een andere oorzaak waar te nemen. Niemand uiteraard kan zeggen, wat of er gebeurd zou zijn, wanneer de bonden nu eens niet tot een bezetting van die fabriek besloten hadden. Maar wij kunnen ons bepaald niet aan de indruk onttrekken, dat tot een actie van boven af de stappen zijn genomen om een - terecht of niet terecht, dat doet weinig ter zake - gevreesde actie van onderop te voorkomen. De aanwijzingen daartoe hebben wij in diverse uitlatingen van vakbondsbestuurders en vakbondskaderleden bespeurd. Heel duidelijk bijvoorbeeld op die plaats, waar een aan het woord zijnde bestuurder meedeelt, hoe de zorgvuldig in de vakbondskantoren uitgewerkte strategie, door een spontane actie van een van de afdelingen van de ENKA-fabriek doorkruist dreigde te worden en hoe de bestuurders toen in allerijl al het hunne deden om die spontane actie te voorkomen. De zaak moest - dat is zeker - tot elke prijs "in de hand blijven"!

Wat schreef Frans Drabbe in hetzelfde stukje in WIK, waarin hij tot nuchterheid maande? Dit, dat de vakbeweging zich tot de Europese commissie, het toporgaan van de E.E.G., gewend heeft om in die kring aan te dringen op een wetgeving die de bedrijfspolitiek der internationale concerns internationaal aan bepaalde normen bindt. Wat heeft, zo vraagt Drabbe, de E.E.G. nu liever: zo'n stuk wetgeving of acties zoals nu bij de ENKA? Wat de vakbeweging liever heeft is uit het stukje van Drabbe duidelijk. Zij droomt liever van zo'n wetgeving, dan de "nachtmerrie" van bezettingen te beleven. En ook dát is een aanwijzing.

Welke reden is er, vragen wij, dat alles overziende, om feest te vieren?

=====

S T U D I E D A G O V E R D E V A K B E W E G I N G

DE TECHNISCHE hogeschool in Eindhoven heeft een studiedag over de vakbeweging georganiseerd, waarop sprekers met uiteenlopende standpunten het woord hebben gevoerd. Eén van hen was de Belgische econoom prof. dr. Ernst Mandel, die er met volledig voorbijzien van de, ook in zijn land door de arbeiders opgedane ervaringen, kwam betogen, dat "de vakbeweging het middel bij uitstek is om via acties bij de werknemers een anti-kapitalistisch revolutionair bewustzijn te kweken." Hij vertelde er niet bij, hoe hij daaraan kwam, noch liet hij enig licht schijnen op de merkwaardige tegenstelling tussen deze zienswijze en de praktijk van de vakbeweging in alle moderne industrielanden van de wereld.

Mandel constateerde de laatste vijftien jaar een groeiende polarisatie in de vakbeweging, waar "een radicale actievoerende vleugel zich opstelt tegenover een groep, die zich door de machthebbers laat overhalen om gendarme te spelen". En volgens Mandel "zal die radicale koers het uiteindelijk winnen". De vraag of die "radicalere koers" soms een onvermijdelijk gevolg is van de f u n c t i e die de vakbeweging binnen de kapitalistische maatschappij vervult en noodzakelijk is om de vakbeweging juist als orgaan van de kapitalistische maatschappij te laten functioneren, kwam bij Mandel eenvoudig niet op, laat staan, dat hij daar een antwoord op gaf.

Schijnbaar nam Wouter ter Braak van de K.E.N. een heel wat realistischer standpunt in. Die verkondigde, dat de huidige vakbeweging zich laat gebruiken als een verlengstuk van het kapitalistische systeem. De verwachtingen van Mandel deelde Ter Braak niet. Maar Ter Braak zei: "de vakbeweging laat zich als zodanig gebruiken" en hij bedoelde daarmee, dat het eigenlijk anders zou moeten. Hij had 't over "verraad". Wouter ter Braak zei n i e t: "de vakbeweging is 'n o n d e r d e e l van 't kapitalistische stelsel, zij pleegt géén verraad, zij doet wat onder die gegeven omstandigheid haar taak is." De f u n c t i e van de vakbeweging kwam ook bij hem niet aan de orde.

Wouter ter Braak wist wél - daar heeft hij vlak bij gezeten - dat de Rotterdamse havenstaking tégen de bonden in gevoerd was. Over het feit, dat door het optreden van het comité "Arbeidersmacht" destijds de eigen wil van de arbeiders toch nog weer onvoldoende tot uitdrukking was gekomen, repte hij niet. Het is de vraag ook of hij dat beseft, en gegeven zijn politieke visie, beseffen kán. Maar het voorbeeld van de Rotterdamse havenstaking en vele - op deze "studiedag" niet naar voren gebrachte - voorbeelden, waarmee 't wezenlijke karakter van de vakbeweging kan worden aangetoond, beletten Mandel niet tot de conclusie te geraken, dat "de vakbeweging door de objectieve ontwikkeling van 't kapitalisme wordt gedwongen de wezenlijke vragen steeds klemmender aan de orde te stellen."

Wat Mandel met "de wezenlijke vragen" bedoelt, is ons niet geheel duidelijk. Bedoelt hij er mee, dat het er in de toekomst om gaat of de arbeiders hun eigen boontjes zullen doppen dan wel zich door illusies op sleeptouw zullen laten nemen? Het is niet waarschijnlijk, gezien de illusies, die hij zelf ijverig helpt verbreiden. En toch: de vraag op welke wijze de arbeiders zélf over hun eigen optreden en over hun eigen acties beslissen kunnen, hoe zij hun eigen wil tot uitdrukking kunnen brengen, dát is de wezenlijke vraag waar het om gaat. Dacht Mandel in alle ernst, dat de vakbeweging, van boven af, als orgaan der burgerlijke samenleving, dat probleem zou kunnen oplossen?

Ook Mandel mag nog in die illusie geloven, de praktijk van de arbeidersstrijd heeft ons wel anders laten zien.

=====

GEORGANISEERD - ONGEORGANISEERD

"EEN VOORSTEL van de werkgevers aan de vakcentrales om ook de ongeorganiseerde werknemers een duit te laten offeren voor het werk van de vakbeweging, stelt een oude kwestie in een nieuw licht. Die oude kwestie is, dat goed gearde vakbondsleden, die slechts een derde uitmaken van het totaal der werknemers, met hun contributie een hele vakbeweging op poten houden. Velen van hen offeren er niet alleen geld voor, maar ook een lief brok vrije tijd."

Aldus begint een uitvoerige beschouwing over het vraagstuk van de georganiseerden en ongeorganiseerden, die de "Volkskrant"-redacteur Willem Sprenger op 13 september j.l. in zijn blad publiceerde. Uit die beschouwing blijkt, dat de schrijver tegenover het voorstel der werkgevers niet afwijzend staat. De uitvoering zou op deze wijze dienen te geschieden, dat de "vakbondsbijdrage" der ongeorganiseerde arbeiders in de ondernemingen van het loon zou dienen te worden afgehouden.

Aan het slot van zijn artikel werpt de heer Sprenger terloops nog even een interessante vraag op. Hij schrijft daar:

"Men zou nog de vraag kunnen stellen of de 'nihilisten' onder de werknemers die - via een heffing aan de loonbron - moeten gaan mee-betalen aan het vakbewegingswerk, geen stem in het kapittel zouden moeten hebben bij het afsluiten van cao's. Die vraag zou men met een wedervraag kunnen beantwoorden: waarom zouden ze dat moeten? Ook nu worden er - buiten hen om - collectieve contracten afgesloten, waarin bijvoorbeeld een verplichte deelneming aan een bedrijfspensioen (met premiehoogte en verzekeringsvoorwaarden) is ingebed. Ze mogen best mee-praten een mee-beslissen, als ze maar toetreden tot een vakbond. Wat let ze?"

Een arbeider-lezer van "De Volkskrant" heeft op het zojuist geciteerde slot van Sprengers artikel prompt gereageerd. In een ingezonden stukje dat op 19 september in het blad werd opgenomen, liet hij de volgende ontboezeming horen:

"Van Willem Sprenger mogen de ongeorganiseerde werknemers best meepraten en meebeslissen (wat aardig), als ze maar eventjes lid willen worden van de vakbond. "Wat let ze?", vraagt hij. Hij geeft overigens zelf aan hoe ondemocratisch zijn voorstel is. In de voorlaatste alinea van zijn artikel schrijft hij namelijk: "Ook nu worden er buiten hen (de ongeorganiseerde werknemers) om, contracten afgesloten." Heerlijk hè? Een afsluiting van collectieve contracten, terwijl tweederde van de werknemers uitgesloten is van inspraak en de rest dat vrijwel is, omdat ook de georganiseerde werknemers weinig mogelijkheden hebben om daadwerkelijk aan de beslissingen te tornen. De vakbondsleiders, enkele personen dus, bepalen - voor zover de ondernemers dat dan toelaten - de inhoud van de CAO's. De vakbonden bieden diensten aan en willen de ongeorganiseerde werknemers verplichten om daarvoor te betalen, óók als deze menen dat de vakbonden slechts een bufferfunctie vervullen; anders gezegd: als ze van mening zijn, dat de rechtmatige eisen tot lotsverbetering voor de werknemers door de vakbonden beloond worden met verdragstechnieken en een houding van laat-het-maar-aan-ons-over."

Ja, ja, de heer Sprenger is natuurlijk geen arbeider en schrijft als zodanig. De schrijver van het ingezonden stukje echter is blijkbaar wél een arbeider. Zijn stukje is een zó duidelijke reactie, dat er volgens ons niets aan behoeft te worden toegevoegd.

=====

DE GESCHIEDENIS VAN EEN ARBEIDER DIE
ONDER DE INTELLECTUELEN IS GEVALLEN

IN "DE GROENE" van 27 juni j.l. bespreekt Gerrit Bussink een in Duitsland verschenen roman. Het betreft 't door de schrijver zelf zeer uitdrukkelijk als een autobiografische roman aangekondigde boek van Gerhard Zwerenz: "Kopf und Bauch", met een ondertitel die als opschrift voor dit stukje hier is gekozen. In zijn bespreking vertelt Bussink, dat de arbeider waarover het gaat is geboren en opgegroeid in het Oostduitse Vogtland. In 1957 verdwijnt hij naar het westen, naar de Bondsrepubliek, waar hij - aldus Bussink - vaststelt, dat de politieke en sociale situatie er nog beroerder uitzag dan hij had aangenomen. "Zijn persoonlijk dilemma ventileert hij in de beschrijving van zijn eigen lotgevallen en in provocatorische scheldkannonades tegen bepaalde (lees: bijna alle) vormen van politiek, links en rechts, die hem niet aanstaan."

Eén van de door Zwerenz verkondigde stellingen luidt: "Verwacht van de intellectueel geen bevrijdende daad. Voor de keus gesteld het risico van een revolutie aan te durven of een bevolen moord te begaan zal hij instinctief de moord kiezen, maar dan wel met een slecht geweten; alleen dat onderscheidt de intellectueel van andere mensen."

We hebben toen we deze woorden lezen, onwillekeurig moeten denken aan een andere definitie van de intellectueel, een die we optekenden uit de mond van een Brabantse arbeider, die ergens in het oosten van zijn provincie woont en over de grens werkt in een groot Duits aluminiumbedrijf in Wezel: "Een intellectueel is iemand, die vóór een revolutie niets van de arbeiders begrijpt, in de revolutie onderduikt en ná de revolutie aan de macht is." Maar wat, als we het goed begrijpen, bij Zwerenz vooral tot de afkeer van de intellectuelen voert, dat zijn de aldoor weer door hen bedreven vormen van p o l i t i e k , waaronder dan óók de zogenaamde l i n k s e politiek. Zwerenz wéét en begrijpt blijkbaar hoe weinig die "linkse politiek" en die "linkse politici" te maken hebben met de wereld van de arbeider.

Wie zich dat realiseert zal datgene verstaan, wat Bussink in de aanhef van zijn bespreking opmerkt: "De waarde van het literaire en essayistische werk van Gerhard Zwerenz is nogal omstreden. De meeste critici in Duitsland weten niet goed wat ze met hem moeten beginnen..."

Hoe staat het in dit opzicht met Bussink zelf? Hij schrijft aan het slot van zijn korte beschouwing: "Enig politiek of ander perspectief heeft Zwerenz bij dat alles helaas nauwelijks aan te bieden, waarmee hij nogal wat afbreuk doet aan de geloofwaardigheid van zijn opvattingen."

We moeten zeggen, dat we bij deze passage onze ogen hebben uitgewreven. Hoe nu? Is het dan veeleer niet juist omgekeerd zo, dat politieke (bij)-bedoelingen en met verbluffend gemak tevoorschijn getoverd politiek perspectief, de geloofwaardigheid van iemands opvattingen twijfelachtiger maken? Voor Bussink blijkbaar niet. Hij gaat blijkbaar van het (typisch intellectualistische) axioma uit, dat arbeiders politieke opvattingen moeten hebben. Wanneer een arbeider als Zwerenz er die n i e t op na blijkt te houden, dan wantrouwt hij niet zijn eigen axioma, maar dan twijfelt hij aan de geloofwaardigheid van de betrokkene, die zich - naar Bussink meedeelt - het slachtoffer van alle politiek gebeuren voelt.

Wat te denken van een dergelijke stellingname van Bussink als criticus van Zwerenz autobiografische roman? Dit, dat ook Bussink niet goed geweten heeft wat hij met hem moest beginnen. Uit de bespreking van Bussink, aldus onze mening, blijkt duidelijk, dat Zwerenz in handen van een intellectueel is gevallen.

=====

BIJ "DAAD EN GEDACHTE" NOG STEEDS VERKRIJGBAAR:

Was de sociaal-democratie ooit socialistisch? Een beschouwing over haar wezen.

Deze brochure kost franko per post f. 1,50.

Van Beria tot Zjoekof. Achtergrond van de destalinisatie in Rusland.

Ook deze brochure kost franko per post f. 1,50.

Over bolsjewisme en fascisme. Eveneens f. 1,50 franko per post.

Bestellingen aan "Daad en Gedachte", Corn. Outshoornstraat 1^I, Amsterdam. 1016.
Postgiro 30 76 95 .

=====